

Uit: NRC, 15 augustus 1978

Een kwaai zin

Door Andreas Burnier

Eindelijk weet ik wie Drs. G. van Buren is! Zoals vele lezers van NRC Handelsblad werd ik gefascineerd door de erudiete en toch leuke cursiefjes van deze briljante vrouw. Mensen in mijn omgeving dachten dat ik (toegang tot uitgeversparty's, artiestenbals, atelierfeestjes, je weet wel) het Grote Geheim wel zou kennen. Maar nee, ik wist het echt niet. Totdat ik NRC Handelsblad van zaterdag 29 juli 1978 las. Toen bleek, dat ik Drs. G. van Buren al lang, zij het oppervlakkig kende. Ik bewonderde haar zelfs zeer, op mijn stille, verlegen manier, maar nooit had ik haar voor een kopje koffie durven uitnodigen. Zo ook nu niet, toen wij elkaar onlangs aan de periferie van het Querido-territorium tegenkwamen. Het viel mij wel op, terwijl wij op een winderige hoek even converseerden, dat zij zo doorvroeg over mijn taalkundige hang-ups, maar ik associeerde dat natuurlijk niet met de recent opgekomen columniste, wier faam zich onder de kwaliteitslezers zo snel heeft verbreid. Haar geheim, haar ware naam, ga ik niet verraden. Daarvoor is Drs. G. van Buren mij te sympathiek. Bovendien begrijp ik dat iemand met haar officiële functie liever niet als freelance journaliste bekend raakt. Het is dan wel niet een schandaal, in Nederlands netste krant te schrijven, maar er zijn nu eenmaal sociale posities die zelfs een liaison met de NRC (een liaison zelfs met de NRC?) nauwelijks verdragen. Op de inhoud van *Omgekeerd is omgekeerd* kan ik echter wel ingaan. Ik vind het prachtig dat Drs. G. van Buren mij de kans biedt weer eens even een paar komma's recht te zetten.

Dialect Het Nederlands is, zoals bekend, een wat op drift geraakt Nederduits dialect. Sommige mensen, in sommige perioden van onze taalontwikkeling, snakken naar een terugkeer in onze oergermaanse taaluterus. Zij uiten dat verlangen door, ruim dertig jaar na de Duitse bezetting, geheel vrijwillig in de Kulturkammer-k spelling te schrijven: 'Neemt u contact op met ons bureau voor kriminologische korrelatie konklusies'; door hulpwerkwoorden in Duitse trant achter het voltooid deelwoord te laten aanslepen; door praktijk 'praxis' te noemen, enzovoort. Deze retrograde, c.q. atavistische Lombroso-types mogen, vind ik, door hen die beter weten worden gecorrigeerd. Aanvankelijk vriendelijk, maar, bij gebleken hardleersheid, eventueel ook met felle hand en vilten stift. De afkorting c.q. twee zinnen hierboven, staat er ook niet toevallig. Het valt namelijk op dat in recente tijden in allerlei geschriften - ook van mensen die beter zouden kunnen weten, aangezien zij nog Latijn hebben gehad op school - veelvuldig c.q. wordt geschreven als kennelijk 'respectievelijk' is bedoeld. Voor de vreemdelingen zonder klassieke scholing: c.q. luidt voluit *casu quo* en betekent 'in dit geval'. Je kunt wel schrijven: 'In de bio-sociale wetenschappen, c.q. de criminologie', maar niet: 'In de criminologie, c.q. de biologie.' Met het bizarre, misplaatste gebruik van c.q. werd ik enige jaren geleden voor het eerst geconfronteerd in het proefschrift van mijn eerste promovendus, die overigens een uitstekende gymnasium alpha opvoeding had genoten. Ik dacht toen, dat het een quaestie was van jeugdige slordigheid of

provinciale slonzigheid. Maar neen: steeds meer grijpt de taalvernieling via het gewichtig doch verkeerd gehanteerde c.q. om zich heen. Helaas staan drukke bezigheden buitenshuis mij niet toe lijstjes aan te leggen van dit jongste symptoom van ons taalverval. Misschien kan een van de tot lijstjes neigende heren-collegae, of anders Drs. G. van Buren zelf, eens een lijstje gaan maken van dit fenomeen, nu ik hen er op heb geattendeerd. Een aanwijzing: tot in de NRC toe ben ik sporen van de c.q.-ziekte tegengekomen. Over triviale contaminaties zoals ‘op vakantie’ (op vakantie; op vakantsie?) als men ‘op reis’ dan wel ‘met vakantie’ bedoelt, zal ik mij hier niet meer opwinden. (Hoewel ik, met mijn extreem lage bloeddruk, mij dat best kan permitteren). Evenmin laat ik nog mijn adrenaline stromen over petit-bourgeoiserieën zoals ‘op bed’ voor ‘in bed’, ‘stuk’ voor ‘kapot’, of over het germanistische gebruik van ‘die’ als ‘de’ wordt bedoeld en zou volstaan. Wel wil ik nog even wijzen op de tot in Nederlandse hand- en leerboeken, schoolboeken en andere vooraanstaande geschriften veelvuldig woedende split infinitives. (‘Ik zou u aan willen raden uw werkwoorden niet op te laten splitsen’)

Emoties

Waarom vinden ietwat rechtse, conservatieve types zoals ik (en Drs. G. van Buren?) taalfouten en stilistisch gestoetel zo vreselijk? Waarom kan ik de flitsende ideeën van jonge, veelbelovende academici pas lezen en waarderen als zij eerst in correct Nederlands zijn herschreven? Kan iemand die wat brabbelt over ‘kriminologie’, over ‘een biologische, c.q. beleidsmatige aanpak’, over ‘konsekwente praxis in deze kontekst’ (praxis? ‘praksis’ zul je bedoelen, of misschien wel: ‘prakzees’), of die ‘gedaan heeft, wat hij gedacht had dat, op de eerste plaats, gedaan moet worden’, geen inhoudelijk briljante gedachten hebben? Ik vrees dat het mijn diepste overtuiging is, dat zij of hij die zo schrijft, inderdaad niet briljant kan zijn. Nog erger: als je deze mensen, beleefd en vriendelijk, op hun feilen wijst, beginnen zij meestal zich te verdedigen met ‘dat het toch geen Shakespeare c.q. Vondel hoeft te zijn’, of met: ‘Ach, al die puntjes en komma’s...!’. Merkwaardig genoeg heb ik echter de intelligentsten onder mijn jonge collegae (wier taalgevoel aan een academische opleiding in de sociologie bijna was bezweken) na dit soort aanvankelijk gesputter zo ver gekregen, dat zij nu zelf elkaar en hun studenten op simpel, correct Nederlands corrigeren. Bij binnenkomst schrijven zij in een erbarmelijk sociologenjargon vol lagere schoolfouten, en na vertrek, vier tot zes jaar later, kunnen zij in helder, bondig, vrijwel smetteloos Nederlands onder andere tegen mij polemiseren. Het zal wel elitair zijn, maar ik vind dat een vooruitgang. De bron van de al dan niet levende taalgevoelens is waarschijnlijk de lagere school, voordat zij tot basisschool werd getransformeerd. Vroeger had je namelijk onderwijzers, die op de kweekschool voor hun acte hadden geleerd. Als zij er afkwamen, wisten zij alles wat een mens normalerwijs kan weten en zij konden hun kennis bovendien op gezaghebbende wijze aan kinderen overdragen. Uiterlijk rond je twaalfde jaar beheerste je derhalve, in principe, je moedertaal. Tegenwoordig lopen er academisch gevormde generaties rond die op de ‘basisschool’ les kregen van oud-studenten (alumni) van de Pedagogische Akademie, die hen zes jaar lang met een stuk solidariteit en vanuit een vriendelijke invalshoek bejegenden, maar die verder kennelijk niet veel inhoudelijke kennis hadden te bieden. Geschriften van middelbare scholieren, universitaire studenten, afgestudeerde academici,

journalisten, bellettristen, ja zelfs hoogleraren, waar taalkundig weinig of niets op valt aan te merken, worden in dit wonderbaarlijke Nederland derhalve een steeds schaarser goed. Wie nog van echte onderwijzers les heeft gehad in de jaren waarin het karakter wordt gevormd en de diepste (vaak onbewuste) affecties gefixeerd, weet hoe deze mensen in kennis en macht direct volgden op God. Je had, misschien, aan de universiteit wat geleerde specialisten, maar de (hoofdonderwijzer van een dergelijke school wist van heel veel bijna alles. Het is de diepe, kinderlijke eerbied die wij voor deze wezens hebben gekoesterd, die ons nu zo gekwetst en kwaad maakt, als wij zien hoe hun wijsheid thans (althans, nochtans) met voeten wordt getreden.

Eén ding weet ik zeker. Geen taalfout waar ik mij nu bij anderen aan erger, of ik heb hem zelf bij herhaling gemaakt. In mijn boeken wemelt het van de taalkundige slordigheden die ik verfoei, maar die ik in de emotie van het schrijven en de blindheid van het corrigeren bij mijzelf heb laten passeren. Het verbaast mij dat Drs. van Buren maar één specimen van taalkundig falen bij mij heeft kunnen vinden. Maar het is nog erger: een aantal taalkundige dingen weet ik helemaal niet! Tegen sommige taalkundige regels zondig ik in volstrekte onwetendheid. Misschien was ik ziek, toen deze of gene quaestie werd uitgelegd, misschien was het oorlog, misschien was ik net bezig een klas over te slaan om de oorlogsachterstand in te halen. In elk geval gaat er geen bezoek aan mijn uitgever voorbij of ik leer wel iets van hem op het gebied van het Nederlands. Zo heeft hij mij, vlak voordat ik Drs. G. van Buren op straat ontmoette, uitgelegd dat mijn nieuwe essaybundel die, dea volente, voorjaar 1979 zal verschijnen, niet De zwembad mentaliteit kan heten, zoals ik in mijn argeloosheid had gedacht, omdat het adjectivische gebruik van substantiva een anglicisme is. Het wordt dus: De Zwembadmentaliteit. Zo leer je elke dag wat, maar het verschil is natuurlijk wel, dat ik graag leer. Het zou mij dus geenszins verbazen, als na een artikel zoals dit talloze brieven bij de NRC Handelsblad-redactie binnenkwamen, waarin de taalfouten in het onderhavige betoog driftig waren aangestipt. Maar goed, het kan mij even niet zoveel schelen, want ik ga nu eerst een aantal weken op vakantsie, c.q. naar enige internationale kongressen, waarvan ik gedacht had, dat ik er wel enkele stukjes voor de krant over schrijven kon enzovoort... Het hoeft toch geen Shakespeare te zijn?